

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumtate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 5 Novembre v. 1877.

Prenumeratiunile si corespondintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sábiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Cine, candu si cumu se propuna religiunea in scóele gr. cat. din archidiecec'a Blasiului?

Nr. 3182—1877.

Noi Conte Romanu
Ioanu Vancea de Buteas'a,

Din Indurarea lui Dumnedieu si Grati'a santului Scaunu Apostolicu alu Romei Archiepiscopu gr. cat. de Alb'a-Iuli'a si Fagarasiu si Metropolitu alu Romaniloru gr. catolici din Transilvani'a si Ungari'a, Asistente Soliului pontificiu si Prelatu domesticu alu Santiei Sale Sumului Pontifice, Consiliariu Intimu de Statu alu Maiestatii Sale Sacratissime Ces. Reg. Apostolice Franciscu-Iosifu I., Doctoru de SS. Teologia s. c. a.

Cetitoriloru Mantuire dela Domnulu si Binecuventarea nóstra archiepiscopala!

Din nenumeratele ordinatiuni cercularie, ce au emanatu din partea acestui guverniiu archidiececanu indreptate catra toti parochii subordinati cá directorii scóleloru poporale confessionale archidiececane, ati potutu intielege deplinu, cátu de mare insemnatate are caracterulu confessionalu pentru scóelele nóstre atátu cu privire la biserica, cátu si la nationalitate.

Dara de o data ati potutu precepe din acele ordinatiuni si aceea, cá anim'a si spiritulu caracterului confessionalu provine din principiile religiunei si a moralei crestine, pre cari le propune doctrin'a religiunei si-a moralei prescisa si de biserica nóstra.

Cu aceste principii crestine, cari isvorescu din depositulu credintiei, ce se pastréza in sinulu bisericeii nóstre catolice, trebuie se consune instructiunea si educatiunea in toti ramiu invetiamentulu la scóelele nóstre poporale.

Deunde se póte precepe prea usioru si aceea, cá doctrin'a religiunei si-a moralei crestine un'a cu tóte celelalte discipline bisericesci prescise, precumu suntu istori'a biblica si bisericesca, liturgic'a, cantulu s. c. a., si numai din acestu puntu de vedere considerata inca trebuie se se recunósca si tracteze cá celu mai principalu obiectu intre tóte obiectele prescise pentru invetiamentu la scóelele poporale.

Dara ce vomu dice inca si mai multu, de cumuva vomu recuetá, dupa cumu se cuvine, si vomu fi atenti la acele relatiuni subline si detorintie sacre, ce ni-le arata si imbia Religiunea atátu faci'a de Dumnedieu, cátu si faci'a de noi insi-ne si de de-aprópele nostru?

Intru adeveru, considerandu tóte aceste momente de cea mai mare si mai vitala insemnatate, apare de sène prea invederatu, cá doctrin'a religiunei un'a cu celelalte sciintie sacre cá obiectu fora asemenare principalu, are se fia propusa in scóelele poporale:

a) de acel'a, carele are chiamarea si missiunea inalta si sacra de-a desceptá, luminá si invetiá pre poporu frica Domnului, si a conduce pre fideli in cararile mandatelor lui Dumnedieu, si acest'a e preotulu cá parochu ori administratoru localu. Religiunea are se fia propusa:

b) determinatu 4 óre pre septemana, numai 4 óre nu pentru aceea, cá cumu religiunea nu ar meritá mai multe, ma cele mai multe óre pre septemana, ci pentru cá doctrin'a religiunei de-dupa impartirea prescisa pentru despartiemintele scóleloru poporale póte fi propusa si terminata tóta si numai cu 4 óre pre septemana;

c) doctrin'a religiunei are se fia propusa eleviloru la scóelele poporale in tempulu celu mai acomodat, candu memori'a scolariloru nici e distrasa nici ostenita prin invetiarea altoru obiecte mai inainte, si pentru aceea trebuie propusa in órele prime la inceputulu invetiamentulu preste di, in care privintia este de a se tiené cu cea mai mare conscientiositate si tempulu si numerulu óreloru, precumu e prescisu in „planulu de invetiamentu“ publicatu pentru scóelele nóstre poporale confessionale cu cerculariulu emanatu la 11 Novembre 1876, Nr. 2871.;

d) doctrin'a religiunei trebuie propusa cu tóta insuffitirea si cu zelulu recerutu de importantia cea mare a aceleia; parochulu seuu administratorulu parochialu trebuie se propuna si se esplice singuru adeveturile dogmatice si morale spre intielesulu eleviloru scolari, si aceea se o faca intru o limba si stilu in sène corect, dara asiá intocmitu, cá elevii se precépa cátu se póte mai bine adeveturile propuse, cá accia se-si póta cástigá cunoscintia fundata si convictiune tare despre religiunea bisericeii nóstre, si se remana preste tóta vieti'a firmi in aceea si atunci, candu aru fi espusi si amagiriloru contrariloru, cá asiá preotii cá ministrii lui Dumnedieu si predicatorii cuventulu divinu se-si

suscresca poporeni fideli, tari in credintia si zelosi intru implinirea mandatelor lui Dumnedieu, cá se nu se clatineze in credintia si se se arate plecati spre relapsu cu daun'a sufletelor si intristarea santei maicei biserice catolice, a careia membri suntemu prin sant'a unire.

Cu privire si la aceea impregiurare, cá in unele parochie mestecate cu poporeni de alte confessiuni religiose, elevii scolari de religiunea nostra in cele mai multe casuri, frecuentandu scólele maioritatii de alte confessiuni, nu se potu bucurá de conducerea unoru docenti de ai nostri, si asiá suntu espusi pericolului celu puçinu de a fi lasati in ignorantia façia de doctrin'a si institutiunile bisericei nóstre, apare de sène, cá parochii nostrii, cari functioneaza in atari parochie, au cea mai flagranta si neiertata detorintia de-a fi cei mai zelosi in propunerea religiunei si-a institutiunilor bisericei nóstre pre sém'a si spre instruirea scolarilor de religiunea nóstra.

Din aceste considerantie trase la cumpenirea, ce o meriteza, veti poté Fratiele vóstre singuri demesurá marimea dorerei, ce-a petrunsu anim'a nóstra resciindu, cá in nu puçine scóle archidicesane doctrin'a religiunei si-a moralei nu se propune de catra preotulu locului cá parochu-catechetu ori administratoru parochialu, ci aceea e incredintiata docentelui localu spre propunere; si acést'a impregiurare trista inca e cu atât'a mai funesta si in urmari, cu câtu e mai certu si constatatu, cá cu acea procedura desastroasa suntu cointielese si oficele protopopesci respective.

Deci cá mai multu se nu se intemple asiá ce-va nici intru o scóla archidicesana, si nici cu elevii scolari ai nostri, cari frecunteza scólele altoru confessiuni religiose, ordinamu si demandamu sub cea mai grea respunsetate si sub procedur'a canonica, ce neiertatu va urmá façia de cei negligenti, cá :

1. fia-care parochu ori administratoru parochialu se-si cunoasca si tiena de cea mai sacra si prima detorintia, cá singuru se propuna eleviloru scolari doctrin'a religiunei conformu celoru ce s'au notatu mai susu sub literele *a—d*;

2. fia-care parochu ori administratoru parochialu se grigésca in calitatea sa de directoru de scóla, cá docentele localu se colucre neaperatu la aceea, cá elevii scolari se invetie de-a rostulu seau de memoria tóte acele, ce le-a propusu parintele-catechetu, cá acei-a se fia gata din cele propuse de catechetu, candu acést'a va veni in órele sale mai de aprópe, cá asia elevii esaminati se scia raspunde din tóte spre indestulire;

3. Protopopii si administratorii oficieloru protopopesci suntu indetorati sub grea responsabilitate a grigi cu tóta vigilantia pastoralu, cá cele ordinate si mandate in literele pastorale presinte se se duca in deplinire cu cea mai mare acuratate din partea tuturoru parochiloru si administratoriloru parochiali din parochiele protopopiatelor lor; si candu voru observá, cá unulu seau altulu nu-si implinesce acést'a detorintia sacra, numai decátu se-lu arete pre unulu cá acel'a

aici la acestu Ordinariatu metropolitanu spre a poté procede in contr'a unui atare preotu dupa procedur'a insinuata mai susu; facându-se atentu fia-care protopopu ori administratoru protopopescu la aceea, ca in casu de intrelasare singuru va fi trasu la procedur'a indigitata, ce cá se nu se intemple, si sperámu si oftámu, dara si asceptámu dela fia carele dintre Fratiele vóstre; spre ce oftandu-ve ajutoriulu Domnului si danduve binecuventarea archiepiscopala amu remasu —

Blasiu in curtile Castelului metropolitanu la 4 Octobre anulu Domnului una miia optu cente siepte dieci si siepte, alu Archiepiscopatului nostru alu VIII-le, Binevointe

Ioanu Vancea m. p.

Archiepiscopu si Metropolitu de Alb'a-Iuli'a. *)

Poesi'a in scól'a poporala.

IV. Insemnatatea poesiei pentru scól'a poporala.

Este unu principiu pedagogicu, care pretinde, cá educatiunea se fia omnilateralu seau universalu, va se dica: se se estindia in proportiune drépta asupra tuturoru poteriloru omenesci, pentru ca numai sub conditiunea acést'a educatiunea va fi armonica, ér o educatiune disarmonica ascunde in sine cele mai mari pericole pentru fericirea temporalu si eterna a omului.

Astfelu pedagogia cere se cultivamu spiritulu, pentru ca e partea cea mai nobila a omului, — partea facuta dupa chipulu si asemenarea lui D-dieu; dar de alta parte se nu negligemu nici corpulu, fiindu ca se scie, in ce mesura morburile si neajunsurile fisice suntu in stare a paralisa si conturbá activitatea spiritualu a omului. Ce privesce specialu spiritulu, pedagogia pretinde érasu, cá cele trei facultati cardinale: inteligentia, sentiementulu si voi'a, seau dupa cumu se dice in limbagiulu de tóte dilele: capulu si anim'a se fia de-o potrivu considerate si cultivate.

Acestu postulatulu alu pedagogiei se-lu avemu inaintea ochiloru nostri mai cu séma astadi, candu obiectele de invetiamentu se sporescu si in scól'a poporala pe dí ce merge, incátu invetiatoriulu e nevoitu a fi mai multu instructoru decátu educatoriulu, a cultivá mai multu capulu decátu anim'a.

Urmarile nu voru lipsi a se manifestá si la noi, precumu ele nu au întârdiatu a se aratá si la alte popóra, cari s'au ingrigitu mai multu de luminarea mintii, decátu de nobilitatea animei. Éca cumu descrie unu pedagogu germanu efectele acestei directiuni unilaterale asupra vietii sociale la ei: „Viçti'a nóstra a devenitu prea lata si prea larga, pierdiendu prin acést'a din afundimea ei. Suprafaci'a ei e turburata de valurile pasiuniloru de totu felulu, incátu ea nu mai póte reflectá sórele, lun'a, stelele si ceriulu albastru. Puçini din noi mai aflamu indestulire acasa, in cerculu intimu alu familiei; cautamu placeri si bucurii in afara.

*) A se vedé „Scól'a Romana“ N-ru 23 : 1877!

Suntemu politici, cetim jurnale pana si in birturile de pe sate. Conversatiunea intima deja de multu a facutu locu disputeloru passionate si jocului in carti; unu cantecu jovialu de petrecere nu se mai tiene de bun'a cuviintia. Frementarea si agitarea dilnica nu cunósce decâtu doi poli: „averi si placeri“, cele in scopulu acestor'a. Si intogmai cá locomotivulu pe lini'a ferata, asia álérge cu totii in ruptulu capului dupa acesti doi idoli, privindu pururea inainte, dar nici candu in-susu — la ceriu. Amu gonitu cu vergi de focu superstitiunea pana in ascunsurile cele mai departate si mai intunecóse; inse prin acést'a amu devenitu prea prosaici, prea rafinati. Acumu multi credu numai ce potu prinde cu man'a; pentru multi religiunea si superstitiunea suntu dóue cuvinte pentru aceeaasi idee. Suntemu fórté prudenti, fórté luminati, dar pe contulu animei si a celoru mai frumóse sperantie. Ni-se intempla intogmai cá chemiciloru, cari in laboratórele loru sciu desface aurulu, dar nu-lu sciu compune érasí. Junii nostri crescú fora reverintia catra religiune, fora pietate catra betrancié, fora respectu catra asiediemintele natiunale, plini de inchi-puire si selbatacia; junele nóstre, lipsite de pietate si sentiu naturalu, cauta valórea vietii numái in placeri, si ele potú fi de tóte, numai nu bune económe si bune mame. Jurnalele si literatur'a dilnica au facutu se strabata pretutindenea in poporu scepticismulu, necredinti'a, egoismulu, ingámfarea, lips'a de pietate catra totu ce e mare si sublimu, si in acelasi tempu se dis-para virginitatea moravuriloru, simplitatea sentiemin-teloru si — poesi'a.“

Asia vorbesce unulu dintre cei mai buni pedagogi germani din tempulu nostru. Se invetiamu din esperintiele altora, cá se scapamu de urmarile, de cari n'au scapatu ei.

Cá unu midilocu escelentu spre a introduce in educatiunea spirituala armoni'a receruta, si in specia spre a impacá mintea si anim'a omenésca, pedagogii recomanda intre altele — poesi'a.

Si cu totu dreptulu. Poesi'a adeca, precumu amu vediutu la inceputulu acestui tractatu, este esprimarea frumosulu prin mediulu limbéi. Frumseti'a este inherenta naturei inca dela crearea sa; ea inse se subtrage de sub privirile omului comunu, parte pentru ca acést'a e preocupatu pururea de folosirea obiecteloru pentru lipsele sale dilnice, parte pentru ca principiulu reului din lume imprima fiacarui obiectu timbrulu imperfectiunei. Chiamarea poesiei este de a cautá frumseti'a ascunsa si a o esprimá, de a radicá vietii'a reala marginita la o vietia ideala perfecta, de a sustiené credinti'a in unu ce supranaturalu, eternu si divinu si togmai prin acést'a a impiedecá, cá omenimea se nu cadia in materialismu mársiavu, in aviditate selbateca si in egoismu cumplitu. Missiunea poesiei este „a curati sufletele prin infaçisiarea frumosului, a le radicá prin escitarea admiratiunei si a le inarmá si in-tari prin zugravirea passiuniloru, neajunsuriloru si a

majestatii naturei omenesci. Pe cátu tempu ea va tiené la acést'a missiune sublímá, poesi'a este stêlpulu celu mai puternicu alu moralitatii si midiloculu celu mai escelentu alu civilisatiunei. Lipsita de poesia, inchisa in cerculu trebuintieloru fisice si a intereseloru materiale, omenimea nu ar formá stadiulu midilociu între Domnedieu si natura, ci ar fi unu adausu la remmulu animaleloru.“ Poesi'a sémena cu religiunea, cáci si credinti'a vede cele nevedite in cele vediute si se nevoiesce a le descoperi; pentru aceea primele forme poetice au fostu religióse.

Éca deci firea si importantia poesiei pentru educatiunea genului umanu! Se nasce inse intrebarea: déca este consultu si cu potintia a folosi poesi'a si la educatiunea junimei in scóla?

Fora indoiéla; cáci poesi'a este productu si factoru alu fantasiei si sentiementului; aceste poteri inse se destépta la copii fórté de timpuriu. Afara de aceea poesi'a este intuitiva, individuala, simpla, — togmai precumu cere natur'a copiiloru. Prin urmare poesi'a se póte aplicá si trebue se se aplice si la educatiunea din scóla, si inca incependu indata din primulu anu si continuandu prin tóte clasele. Grigi'a invetiatiuniloru va fi, a alege si esplicá poesiele cu privire la gradulu de desvoltare alu scolariloru.

Dorere, ca poetii nostri nu s'au prea cugetatu la trebuintiele scólei, nu si-au alesu din candu in candu obiectele poesiei si din vietii'a copiiloru. Se speramu inse, ca inca de aici in colo ei 'si voru aduce aminte si de scóla. Noi chiar i rogamu de acést'a!

„Haladás“ si scólele romane.

„Haladás“ din Turd'a aduce in numer. 48 dela 31 Octobre urmatoriulu articulu de fondu, a carui critica o incredintiamu on. publicu cetitoriu, insemnandu puru si simplu, ca articolulu acést'a de siguru a cursu din pén'a d-lui Moldován Gergely.

Articolulu intitulatu „Despre scólele romane“ si adresatu „metropolitiloru si pressei romane“ suna asiá:

„Gazet'a“ ié in nume fórté reu giurstarea, ca comitetulu administrativu (din Turd'a) a hotaritu inchidearea scólei gr.-cat. din Ludosiulu de pe Muresiu. Acést'a e lucru usioru, precumu preste totu e usioru de a laudá seau blamá de dupa mésa dispositiunii singuraticé. Trebue inse esitu in vietii'a practica si trebue privita négr'a neactivitate, lene si indolentia in caus'a scóleloru romane; trebue vediutu cu ochii, cumu se imbuibéza preotii (a popák) in ziduri pom-póse, pre cându copiii (de scóla) se tavalescu prin cocióbe asemenea cotetieloru de porci. Va vedé si Baritiu si Muresianu, ca facu bine inspectorii scolari, déca trediescu, prin astfeliu de taiaturi de vena, caus'a scolara si curetia terenulu de calbéza.

Nu suferé indoiéla, ca conditiunea principala pentru esistinti'a unui poporu esté scóla; ne miramu inse, cumu

poporul acel'a, care si-a inchipuitu spre propri'a sa delectare unu trecutu asiá de stralucitu istoricu; care e petrnsu asiá de tare de credinti'a unui venitoriu maretiu — cumu tocmai acestu poporu, respective conducatorii lui, nu misca nimic'a in caus'a scolara, ci din contra se mintiesce elu pre sine in acésta afacere.

Asiá este, mintiescu; docintele („a daszkel“) mintiesce preotului, acest'a protopopului, protopopulu episcopului si metropolitului; toti aduna cele mai miserabile minciuni in relatiunile loru scolari, spre a insielá caus'a scolara, pre sine insisi si pre metropoliti. Si minciunile acestea tienu de ani. De susu pana diosu mintiescu in modulu celu mai impertinentu, ca scólele li suntu in cea mai bana ordine si cumca corespundu legiloru. De vomu privi numai comitatulu nostru (adeca Turd'a-Ariesiu), vomu aflá, esceptandu tractulu proppului Vlas'a, numai cá retacita ici colea câte o scóla suferibila, pre cându pre cele-lalte le putemu usioru inchide pe bas'a legei si a dreptatii (?), fiindu totu atátea scandale.

Er' déca le inchidemu? — Se apuca pres'a si suspicioneza pre organele dispunatóre, ca aru fi purcesu din dusmania; cáci éca, dupa reportulu protopopului, acele scoli suntu bune, si reportulu protopopului e sântu. Reporturile protopopiloru inse suntu vorba de vorba minciuna, si acesti'a potu minti cu atát'a mai usioru, fiindca in pracsu nu-i visitéza nimenea. Metropolitii inca nu s'au ingrigitu, din propriulu impulsu, despre aceea, cá se visiteze si controleze scólele prin midilocirea comisariiloru proprii. En faca-o acést'a, si voru vedé, in ce conditiuni miserabile se afla invetiamentulu la Romani si in ce modu impertinentu a mintitu preotímea pe cont'a binelui comunu.

Er' déca se voru visitá prin astfeliu de comisarii scólele romane, se va mirá insusi comisariulu, in ce gradu si-a vatematu inspectorulu (regiu) de scóle chiamarea sa, suferindu si sustienendu si pâna aici scólele acelea.

Déca judeca pres'a româna, judece cu fundamentu, nu sumutie prin nebasat'a sa aperare pre natarai la indolentia si mai mare, cáci ne tememu, ca déca va face martiru din fia-care, a carui scóla s'a inchisu, adi mane nu voru mai incapé in sinulu ei. — Ce e mai usioru, decâtu aceea de a fi mare si in casulu, déca nu face nimic'a si trandavesce omulu.

Aru trebui, cá din contra pres'a romana se-i sbiciúesca si imbarbateze pre unii cá acesti'a, ér' metropolitii se inspectiuneze in fia-care anu prin unu oficialu dela centru scólele; astfeliu va fi ce-va din invetiamentulu romanu; altfeliu fórte anevoia.“

* * *

Astfeliu „Haladás“. Se vede dar', ca si gain'a órba gasesce câte unu graunte. Spre salvarea onórei presei romane concedemu si recunóscemu, ca „Haladás“, abstragendu dela esagerarile triviale din articululu de mai susu, are in unele dreptu. E adeveratu, ca ne-

pasarea catra invetiamentu cresce pe di ce merge si la nechiamati si la chiamati. E adeveratu, ca din reportele organeloru inferiori nu suntu totu-déun'a si tóte esacte, si e adeveratu, ca dintre organele superiori administrative eclesiastice unele se pórtu cátu de masteru catra invetiamentulu popularu. Respunda despre acést'a respectivii inaintea lumei si inaintea lui Dumnedieu! Noi se vedemu, ce e caus'a indolentiei nóstre catra scoli pe de o parte, si care e la domnii dela putere impulsulu spre inchiderea scóleloru nóstre pe de alta parte.

Spre infintiarea unei scoli dupa prescriptele legei scolari se recere in calculi minimali 1. unu capitalu de 1000 fl. spre zidirea, 2. unu capitalu de 200 fl. spre inzestrarea, 3. rent'a unui capitalu de 500 fl. spre conservarea scólei si 4. rent'a unui capitalu de 6000 fl. spre salarisarea unui docinte. Ei bine, d-le Moldován Gergely, de unde le vei scóte acestea la comune cu câte 50—100 de familie? — Si de unde in timpurile nóstre, candu scimu préa bine, ca $\frac{1}{3}$ a venitului bietului tieranu 'lu consuma contributiunea de statu, alt'a $\frac{1}{3}$ o consuma sustienerea celoru 14 — di: patru-spre-diece — functionari politici comunali (notariu cercualu, medicu cercualu, tutoru comunalu, perceptoru com. primari, jurati, vigili, pastori, mósia, spionu de morti (halotkém) si de alte . . .) a caroru salarisare anuala incarca budgetulu celei mai mici comune cu minimulu de 500 fl.?

Dar' posito, ca dupa ce e trasa si pelea de pe bietulu tieranu, amu mai potea ciocárti baremu vre-o bucatica din carnea lui spre scopurile nóstre scolari: ce potestate esecutiva ne stá la dispositiune? A contá la sacrificiulu benevolu a poporului sub impregiurarile de astadi e nonsens: dar' nonsens e si aceea de a asceptá dela solgabiliraii d-vóstre se esecveze repartitiunea spre scopuri scolari, acolo, unde nu mai are din ce esecvá darea publica.

Si apoi ce ni folosesece, déca ne si succéde cu câta truda de a face ici colea baremu inceputulu unei scóle? Veniti d-vóstra, inspectorii regii scolari, ómeni procopsiti si cu autoritate mare, si ici nu ve place hornulu, colo feréstr'a, dincolo ochii invetiatoriului s. a. asemenea, si éca ca admoniati ex clausula generali de repetite ori in tempu de 2—3 luni, apoi referati in comitelulu administrativu, care, firesce „convingedu-se“ despre adeverulu referadei d-vóstre (?), votéza unanimu, ca e de parerea d-lui referinte de a se inchide scól'a, va se díca de a se nimici cu o trasura de péna aceea, la ce amu lucratu noi de 5—6 ani cu truda amara. Acum judece ori ce omu cu consciintia si nepreocupatu, ce e mai rationabilu: de a posede unu inceputu cátu de debilu, cátu de micu, ori a nu posede nimic'a seau chiaru a sdrumicá labórea de 4—5 ani?

Dara asiá mergu acestea acolo, unde se face din tóte politica, unde au tóte a servi numai unui scopu. Éra cumu-ca procederea d-vóstra e

de acésta natura, se vi-o documentamu, se vi-o spunem pe fația.

Se incepemu cu Ludosiulu de pe Muresiu, a carui scóla o casarati mai pe urma. Scimu si noi, ca Ludosiulu are o positiune etnografica fórté momentu-ósa pentru scopulu d-vóstre. E situatu la marginea Campiei transilvane, unde stau Romanii — de-si cá bradii — pe teritoriulu celu mai fructiferu alu patriei nóstre. Aici dara aveti lipsa de unu cuibuletiu magariu, din care se puteti formá cu timpulu oas'a verde si viua a magiarismului, redut'a plevnaiana, de care se se franga undele romanismului. Opidulu Ludosiu are si positiune topografica fórté mementu-ósa: gara, fluviulu Muresiu cu podu bunu si sioséua principala. Mai trebuie cáti-va eismari, pelari, cojocari de secuiu, 4—5 armeni renegati cu cremení, piperiu si calicanu, apoi vre-o 2—3 „civi magiari cu buze israelitene“, si éca ca e gat'a „magyar világ“ (globulu ungurescu!) Cumuca la atare punctu stá prostu o scóla romanésca, e lucrú asia de „firescu“, precumu e de verosimilu, ca s'aru fi stersu de acolo chiaru candu ar fi fostu zidita de granitu, cu hornu francezu, feréstra de cristalu si de aru fi avutu docentu pre insusi d-lu M. G.

Destulu, ca primulu pasu s'a facutu, si alu doilea va fi — de nu este dejá — infiintiarea unei scóle de statu comunali cu 2—3 docenti de secui, cari din limb'a nóstra sciu numai vorbele „moi talhari, prost rumunu“, éra primele cuvinte, ce le va scrie pe tabl'a scólei, voru fi „büdös, oláh, kölyök.“ *)

Cá alu 3-lea pasu va urmá inchiderea tuturor scóleloru romane din giurulu Ludosiului in distantia de 5—6 kilometri, firesce numai din cauza, cá nu cumuva se se molipsésca scóla „corespondietóre legei“ de „cotetiele cu calbéza“ de/prin pregiuru; ér' déca copii de Romanu din comunele invectinate tocmái aru dori se invetie rugaciunile D-dieesci, potu veni pana la Ludosiu, unde, de-si „Tatalu nostru“ se numesce „miatyánk“ — totu crestini voru remané, pentru ca semilun'a, ce se ivesce din candu in candu prin ferestile astoru ostróve, nu are insemnatate religionara.

Se trecemu dela Ludosiu la Bandu, apoi la Mociu, la Calat'a mare, la Valcau s. a. si vomu aflá pana la unu firu de peru totu acele date, totu aceea procedura. Dar' ce nu vomu aflá nice baremu „cá retacita“ unde-va e: limb'a materna a populatiunei, despre care asiá ni se pare, ca amintesce ce-va legea d-vóstra scolara — fora inse de a fi cétitu seau auditu pana acumu, ca s'a trasu la raspundere

*) Se ne aducemu aminte de copilari'a nóstra, d-le M. G. Óre cu noi nu s'a intemplatú totu asiá? Óre nu de pe atunci s'a implantatu in ánimelú unoru renegati perfidi de astadi rusinea de a se spune de romanu, pre candu tatalu loru cá simplu caramidariu, ori opincariu — póte nici unu cuventu nu scíá unguresce? Nu de atunci s'a altoitu in ei nr'a cea bestiala catra consangeniul loru, de care nu mai suntu capabili numai lupii, ce stan se turbe de fóme? „Esempla trahunt, figura docet“!

vre-unu domnu inspectoru (regiu) scolariu, pentru cá nu a ingrigitu: cá in susu numitele scoli se se doceze dupa prescriptulu legei si limb'a romana.

Poftimu, d-le Moldovan Gergely, restórna-le aceste, dara nu cu minciuni, cá „popii si docentii (papák és daszkelek) cei romanesci, ci éu date oficióse, ce cá unu inspectoru de scóle trebuie se-ti stee la dispositiune; noi vomu legitimá asertiunile nóstre prin acte oficióse si date statistice cu alta ocasiune.

* * *

Asia scrie Turturelu Codreanu in „Telegrafulu Romanu“, Nr. 85:1877. Intr'o fabula de Lessing unu lupu betranu si decadiutu se imbie unu pecurariu de cáne la oi, incredintiandu-lu, ca elu este unu lupu particularu, care pentru lumea acést'a nu ar mancá oi viue, ci numai mórté. Cu tóte acestea pecurariulu i díse se-si pazésca calea si adause: „Ar trebui se nu mananci de feliu oi, nici chiar mórté, cá se fiu prietinu cu tine. Unu dobitocu, care-mi mananca oi mórté, osioru se invetia — de fóme — a privi oile cele morbóse de oi mórté, ér cele sanetóse de bolnave.“

Domnii inspactori aru trebui se nu inchidia nici o scola, déca voru se le credemu, ca ei ne voiescu binele. Déca scól'a este slaba, puna-o in stare buna. Candu cine-va este morbosu, cur'a nu stá intru a-lu tocá in capu, ci intru a-lu vindecá. Noi Romanii contribuimu la budgetulu scolasticu alu tieriei cá ori care altu cive din patria; cu tóte acestea scólele nóstre nu primescu dela statu nici unu cruceriu. Mai multu: déca comunele romane voru se asigure esistinti'a scóleloru, introducundu spesele scolastice in budgetulu comunalu, deregatorii magiari nu le permitu acést'a; déca ceremu interventiunea judelui procesualu pentru a se regulá cercetarea scólei, mari'a sa declara in audiulu tuturoru, ca pana nu-se va invetia in scól'a romana unguresce, nu va sili pre nime a-si dá copilulu la acea scóla. Déca veciniloru li-se face mila de noi si voru se ne ajute scólele, vine indata regimulu si ne opresce a primi acea mila sub pedépsa de a ni-se inchide scólele; cartile scolastice ni-se oprescu de unu capetu, etc. etc. Adeca bietulu Romanu este legatu de mani si pitióre si apoi aruncatu in apa, cá se innóte; ér nepotendu, i-se striga in batae de jocu: éca neghiobulu si indereticulu!

In adevéru, grele dile amu ajunsu! —

Surdu.

Corespondintia.

Din valea Jiiului.

Domnule redactoru!

Binevoiti a dá locu in colónele pretiuitului diuariu, ce redactati, urmatórei descriéri a unu esamenu dela o scóla de statu din patri'a nóstr'a.

Joi, la 2 Iuniu a. c., se tienú esamenulu de véra la scól'a comunala de statu din opidulu Puiu, com. Huniadórei, unde avui onórea a me presentá si eu cá óspe.

Pana a nu pasî inse la descrierea acestui esamenului, mi iéu voia a permite următoriele. Opidulu P. jace la sudulu comitatului H., are o judecatoria regia cercuala, pretoriatu, posta, este statiune de calea ferata, statiune pentru gendarmi si finanti, are 3 provalie mici si se bucura a fi locul natalu si residinti'a mai multor posesori nobili magiari. Locuitorii numitului opidu suntu — afora de 8.52 % — Romani curati de religiunea gr.-cat., tiitori de protopopiatulu S. din dieces'a Lugosului.

Aci, in opidulu P., a binevoitu inaltulu ministeriu de culte et instructiune publica a fundá o scóla comunala de statu — inainte de asta cu vreo 3 ani — pentru instruirea tinerimei de ambele secse, atâtu din opidulu numitu, câtu si din comunele imediatu vecine, d. e. din Galatiu cu 659 locuitori, intre cari 4 magiari si 2 israeliti, ceialti Romani plouati. Candu dîcu „scóla de statu“, insemnéza, ca limb'a propunerei este cea magiara. Frumosu lucru, demnu de tóta laud'a! Mai frumosu este inse, ca scol'a e impartita dupa secse. Fetitiile 'si au invetiatorés'a loru si copilasii éراسi invetiatoriulu loru, fia care cu sale propria de invetiamentu; scurtu: tóte suntu in ordine buna. Si acumu se revenimu la obiectu, — la esamenulu din 2/14 Iuniu a c.

Esamenulu se incepù la 9³/₄ óre a. m. cu copii si tienù pana la 1 óra p. m. in mòdulu urmatoriu:

La ór'a 9³/₄ ne adunaramu in sal'a de invetiamentu a copiiloru, unde avù locu si ceremoni'a esamenulu in presenti'a câtoru-va parinti de ai scolariloru, a câtoru-va posesori din locu si sub presiedinti'a d-lui curatoru primariu scolasticu si pretoru Puj Zsig'a.

Indata dupa ce ne ocuparamu locurile, invetiatoriulu si scolarii intonara o cantare, fôrte frumósá si bine esecutata, firesce in limb'a invetiamentulu. Dupa acést'a unu scolariu imbracatu in haine civile incepù a impartî pe la óspeti catalóge scurte de câte 1/4 de cóla impaturatu in 1/8, cari contineau numele eleviloru. Din aceste am vediutu, ca scól'a are 2 clase, clasa I cu 45, éra a II cu 20 scolari.

Dupa impartirea catalógeloru esí unu altu scolariu, care prin o oratiune ne bineventá, anunciandu-ne, ca se va incepe esamenulu. Numitulu scolariu recitá oratiunea mai plangendu (ceea ce nice ca se potù altfelu) ér terminandu, elu fù petrecutu pana la locu cu cuvinte insufletitóre din partea tuturoru. — In fine dupa tóte acestea se incepù esamenulu formalu, esaminandu-se mai ántáiu pruncii romani din religiune, prin d-lu parochu opidanu, care propuse acestu obiectu. Aci amu observatu, ca scolarii din clas'a a II-a precepu o parte bunicica din istori'a testamentulu vechiu, dara ca nu prea sciu vorbi de sine, inse prin intrebari multe si adese-ori mai lungi decâtu respunsurile, o scósera pana la istori'a lui Iosifu, candu acést'a 'si aduse fratiu in Egiptu.

Scolarii din clasa I inca sciu — mai toti — Tatalu nostru, ba unii si cruce sciau face.

Pruncii straini, magiari, evrei etc. nu fura esaminati din religiune, càci nu li-se propuse. Cine si potea se le propuna Religiunea, nefindu in locu nici popa, nici chiar biserica?

Urmá deci invetiamentulu intuitivu. D-lu invetiatoriu se puse inaintea scolariloru, avendu amana manualulu relativu la acestu obiectu si incepù a intrebá. Scolarii din clas'a I fura tare puçinu intrebati, póte pentru ca ei „au tempu de a respunde la alte esamene, de voru mai ajunge.“ Scolarii din clas'a II respunsera binisioru mai la tóte intrebarile invetiatoriulu; inse nu fura deprinsi a descrie vre-unu obiectu, fora de a mai fi intrebati.

Urmá cetitulu cu clas'a II-a. Fiacare copilu 'si avea lectur'a sa propria, carea o si ceti tóta si-i spuse intielesulu. Astfelu érá imposibilu, cá scolarulu urmatoriu se continue unde a incetatu celu din aintea sa. In modulu acést'a copii cetiau bine, ba scolarii romani inca si traduceau ceea ce cetiau.

Scolarii din clas'a I inse, dauna! nu sciau ceti. Unulu cunosciá 5, altulu 6 litere; si totusi si aci copii aveau „lectie“, „de aci pana aci“, càci dupa ce A. 'si „dicea“ bucat'a sa, B. nu continuá in rondu, ci 'si alegea pre a sa. Trecù inse si acést'a. Pruncii romani si aci spuneau pe romania ceea ce cetiau ungresce, dara nu prea nimeriau, de unde se vede, ca s'au practisatu metodulu papagalului. Clas'a I, dupa cetire, esí afara spre a se recreá; éra cl. II remase in scóla spre a fi esaminata din „limba“. Se si intemplá cá din poveste. Toti scolarii spusera, ca „acést'a e o dicere“, si ca „dicerea e o cugetare esprimita prin cuvinte“. Intr'aceea se apropiá ór'a 12, copii incepeau a dormitá, fiindu tempulu si cam norosu. De altmintrea ei poteau dormi binisioru, càci déca unulu a respunsu din unu obiectu, potea fi siguru, ca nime nu-lu va mai conturbá: nici invetiatoriulu, nici vre-unu conscolariu; invetiatoriulu nu, càci elu avea se tiena róndu, cá se nu piérda firulu, ér scolarii aveau se — táca.

Venindu scolarii din clas'a I éراسi in scóla, se incepù esamenulu din computu — gimnastic'a spiritulu. Computulu tienù puçinu, càci tempulu inaintase binisioru, si apoi mai erau si alte obiecte, nu multe, dar ponderóse: cantulu si recitarea poesiiloru, fiacare scolariu câte un'a.

Computu mentalu n'am vediutu, póte nici nu s'a propusu. Tablitiele suntu destulu de usióre, fiacare omu esítu din asta scóla póte portá câte un'a cu sinc, — de ce se mai póte si — capulu?

Computu scripsalu a fostu, si inca bunu. D-lu invetiatoriu punca intrebarea; copilulu indata dupa intrebare respundea, ca acést'a va fi adaugere, subtragere etc. Aci éراسi se potù vedé, cá d-lu invetiatoriu si-adatu tóta ostenéla spre a impartí scólariloru teme ce recerute.

Pana unde a ajunsu in acestu obiectu, — si in celelalte, — nu sciu, pentru ca nu am vediutu conspecte relative.

Urmă cantului. D-lu K. e cantaretiu bunu, si a invetiatiu si pre scolari a cantă bine; dauna numai, ca scolarii nu se sculau la cantu. Póte inse, ca asia e mod'a.

Finea incoronă lucrulu — peroratiunile. Fiacare copilu 'si avea poesi'a sa de esamenu, carea, afara de elu (de scolariulu respectivu) nu o scia nici ceialti scolari, nici invetiatoriulu. De se intemplá, cá scolariulu se-si piérda presentia, si de cumu-va inv. nu nimeria in carte iute bucat'a respectiva, — erá gat'a. Avui ocasiune a me convinge despre acést'a.

Astfelu se finí esamenulu in scóla. Esiramu apoi afara la gimnastica. Amu observatu, ca afara de „jobbra néz!“ „balra át!“ copii mai sciau si — sari. Amu uitatu se intrebú pre invetiatoriu: ca d-sa i-a invetiatiu acést'a, ori dóra i-a invetiatiu — necasulu, cá pre Tiganu?

Erá 1 óra dupa amiédi. Intraramu in scóla, unde se impartira premiele. Unulu din fiii de Romanu capetá o carte frumósa, anu romanu ungurescu, cáci elu facuse mai multu progresu in limb'a magiara; se nu cugete inse cineva, ca respectivulu scia vorbí unguresce!

In fine se anunciara feriele.

Asia decurse esamenulu de véra la scól'a comunala de statu din opid. P., unde scól'a e de pétra, invetiatoriulu cu multe cunoscintie (teologu ref.), unde copii trebue se cerceteze scól'a regulatu, cáci suntu la unu locu cu pretorulu, dela care depinde frecuentarea scólei; unde suntu recuisite de invetiamentu din ale statului, si in fine: unde nu lipsesce decâtú vói'a, pentru de a face pe atát'a, pe cátu facu toti cei mai demni de tóta lauda.

Apoi se se mai mire lumea de invetiatorii si scólele nóstre confesionale, ca nu facu progresu; se se mai trudésca státulu a face scóle cá cea din P., cu câte 3—5 mii floreni; se platésca invetiatorii cu câte 3—5 sute floreni? Pentru de a invetiá copii atát'a si asiá cá in scól'a din P., nu se cere unu edificiu atátu de pomposu si scumpu, si unu invetiatoriu atátu de cualificatu, ci ajunge una bordeiu cá cele din pretur'a Chichidului, si unu „ó világi rector“, care s'ar indestulí si cu mai puçina plata. De altcumu mai ca nu se póte asteptá mai multu, cáci: copii cea mai mare parte suntu Romani, — 5 din 6 parti; ei unguresce nu sciu, limb'a invetiamentului inse e cea magiara, pe care ei nu o intielegu. D-lu invetiatoriu cérca si in limb'a romana, ca o scie, si in cea magiara, ca e obligatu, si-i necajesce si se necajesce pana la finea anului. Finea o vediuramu!

Cu alta ocasiune ve voiu scrie despre esamenulu fetitiloru, care se tienú totu in acea dí dupa amiédi.

Pana atunci primiti incredintiarea deosebitei mele stime!

Protocolulu

adunarii generale a „Reuniunei invetiatoriloru romani dela scólele confesionale gr. or. din dieces'a Caransebesiului“, tienuta in Reciti'a-montana la 2/14 si 3/15 Augustu 1877.

Conformu programei statorite, membrii reuniunei s'au intrunitu in 2/14 Augustu a. c. diminéti'a la 7 óre in biserica romana gr. or. din Reciti'a-montana, unde s'a celebratu chiamarea spiritului santu prin d-nii preoti: Georgiu Pocrianu, parochulu localu, si Mihaiu Pocrianu, ases. consist., in frunte cu m. on. d-nu Iacobu Popovicu, protopresbiterulu Oravitiei. Dupa finirea acestui actu de rugatiune, d-lu parochu localu G. Pocrianu tiene o cuventare potrivita si saluta adunarea generala in numele comunitatii bisericesci gr. or. din Reciti'a-montana. Dupa densulu ie cuventulu m. on. d-nu protopresbiteru alu Oravitiei, si desfasiurandu pe largu scopulu reuniunei, se adreséza catra invetiatori pofindu-i, cá se se intereseze de reuniune si de adunarile ei si se conlucre din tóte puterile, cá acésta institutiune se-si ajunga scopulu propusu; in fine 'si incheia cuventarea cu urari de „se traiésca“ pentru Il. Sa D-lu Episcopu Ioan u Popas u, primul fundatoru alu acestei reuniuni, precumu si pentru toti membrii reuniunei.

La 9 óre membrii reuniunei si unu numeru insemnatu de óspeti, intre cari o cununa frumósa de dómne si domnióre, se aflau intruniti in sal'a otelului „Novotny“, unde erá determinatu a-se deschide si tiené adunarea generala.

Siedinti'a antáia: in 2/14 Augustu, 9 óre dim.

1. Presidentulu reuniunei, d-lu Martinu Tiapu, tiene o cuventare fórté frumósa si acomodata scopului, dá apretinire progresului, ce s'a facutu in tiér'a nóstra in cele dóue decenii din urma intru formarea a totu feliulu de reuniuni, dar mai cu séma a reuniuniloru, ce au de scopu promovarea culturai, constatéza apoi cu satisfatiune, ca in acestu progresu invetiatorii din dieces'a Caransebesiului n'au remasu inderetu, ci inca la anulu 1869, la staruinti'a parintésca a episcopului Ioan u Popas u, si-au formatu o reuniune, a carei scopu de o parte e promovarea culturai la poporu si intre invetiatori, de alta parte ajutorarea acestora la casu de lipsa si neputintia; accentuéza insa, ca adunarea generala presenta, prelanga alte agende, are a modificá statutele acestei reuniuni si a le provedé cu dispositiuni, cari mai sicuru si mai grabnicu se conduca la ajungerea scopuriloru indicate. In fine salutandu adunarea, o dechiara de deschisa.

Acésta cuventare fú primita cu vii aplause si „se traiésca“.

2. Presidentulu observéza, ca notarulu ordinariu alu reuniunei Ioan u Tin'a, prelanga tóta bunavointi'a sa, nu e instare se pórté singuru afacerile notariali, si de acea propune alegerea inca a doi notari ad hoc.

Propunerea acést'a primindu-se, se alegu de notari ad hoc d-nii Ioan u Marcu si Dimitrie Gasparu.

I. P. R.



3. Presidentulu aduce adunarii la cunoscentia, cumuca inclitul comitatu alu Carasiului, in urmarea invitatiunei facute din partea presidiului reuniunii, se afla reprezentatu aici in persóna m. st. d-nu deputatu dietalu Stefanu Antonescu. — Adunarea primesce acésta incunoscentiare cu „se traiésca“ si ié actu despre dinsa.

4. D-lu Adolfu Diaconoviciu, presidentulu comitetului arangiatoriu, luandu cuventulu, saluta adunarea generala in termini bine potriviti in numele locuitorilor din ambe comunele Reciti'a-montana si romana. Totu-odata predà presidiului o scrisóre adresata adunarii generale dela emeritulu directoru si profesorulu de preparandia din Aradu, magnificenti'a sa d-lu Alexandru Gavr'a.

Salutarea d-lui A. Diaconoviciu, facuta in numele locuitorilor din Reciti'a-montana si romana, se primesce cu multiamita, éra scrisórea d-lui Alexandru Gavr'a se va ceti la rendulu seu in adunare.

5. D-lu Stefanu Antonescu, in calitate de reprezentante alu comitatului Carasiu, prin o vorbire acomodata si simburósa, pronunciatã mai antãiu in limb'a statului si dupa aceea in limb'a romana, saluta reuniunea, i doresce celu mai bunu succesu la tóte întreprinderile si pe tereñulu culturalu spre fericirea intelectuala si materiala a poporului romanu si a patriei nóstre; o asicuréza intru asemenea întreprinderi despre grabnic'a ajutorare si sprijinire între marginile legiloru din partea autoritatiloru comitatense, in fine provóca si róga pre intregu corpulu invetiatorescu a plantã in ânimile fragete si nevinovate ale mladitiloru natiunei neclatita credintia catra regele nostru, amóre nestramutata catra patri'a nóstra si iubire fratiésca catra toti civii ei.

Acésta cuventare fù primita cu nenumerate „se traiésca“.

6. Presidentulu reuniunei invetiatoriloru din Ungari'a de sudu, d-lu Carolu Schäffer, invetiatoriu diriginte la scólele poporale din Timisióra, insoçitu inca de 5 invetiatori germani, saluta in numele reuniunei loru in limb'a germana adunarea generala presenta, esprimendu-si parerea de reu, ca nu póte face acést'a in limb'a romana, accentuéza insemnatatea, ce au reuniunile pentru cultivarea imprumutata a invetiatoriloru si prin trinsi a tenerimei scolarie, reflectandu la sentinti'a „viribus unitis“, pe cararea culturala si pofindu progresu reuniunei invetiatoriloru din dieces'a Caransebesiului. — Cuventarea acést'a se prinu cu mare entusiasmu între aplause generali.

7. La provocarea presidentului, notariulu reuniunei cetesce urmatóarele scrisori si telegrame salutatórie, si anume:

a) O scrisóre a societatii de lectura din Bocsi'a-montana.

b) O telegrama a d-lui invetiatoru Ioanu Tuducescu in numele comitetului reuniunei invetiatoriloru

din dieces'a Aradului, care propune totu-odãta stabilirea unui regulamentu bilateralu de reciprocitate si curtoasia spirituala între ambele reuniuni.

c) O telegrama a d-lui invetiatoriu Iosifu Novacu, care petrece in cura la baile din Budapest'a.

d) O telegram'a a d-lui invetiatoriu Pavelu Chinesu, care salutandu adunarea se scusa a nu poté participá din caus'a morbului, ce l'a cuprinsu.

e) O telegrama a Romaniloru din Timisióra. Tóte aceste telegrame si scrisori salutatórie fura primite cu multiamita cu acelu adausu, cá propunerea d-lui Tuducescu se se predea comissiunei pentru propuneri, care se va alege la tempulu seu.

(Va urmá).

Bibliografia.

Planu de invetiamentu pentru scólele poporale din Ungari'a in sensulu art. de lege 38 din 1868. Precedatu de ordinatiunea ministrului r. u. de culte si instructiune publica dela 26 Augustu 1877, Nr. 21678, prin carea s'a publicatu acestu planu. Tradusu de Basiliu Petri. — 3 cóle brosiurate. Pretiulu loco Sábiiu 20 cr. esemplariulu, tramisu pe posta sub legatóre crucisia 22 cr. Dela 10 esempl. unulu rabatu. A se comandá dela traducatoriu in Sábiiu, strad'a Cisanadie, Nr. 31.

Preparatiunea trupuriloru mortiloru pentru inmortentare. Studiu liturgicu. Fragmentu din unu tractatu liturgicu mai lungu despre imortentarea crestina dupa ritulu orientalu. Serisu de Justinu Popfiu. Retiparitu din „Predicatoriulu Saténului Romanu“ Gherl'a. Imprimari'a diecesana. 1877. 35 pagine. Pretiulu?

Varietati.

(Unu invetiatoriu betranu.) Invetiatoriu diriginte din comun'a Molingen in Elveti'a, cu numele See, a intratu in oficiu deja la anulu 1817 si mai functiuneza inca si astadi. Va se dica, elu servesece acumu de 60 de ani cá invetiatoriu. Astadi comun'a Molingen nu numera decátu unu senguru locuitoriu, care nu ar fi amblatu la scóla sub numitulu invetiatoriu. Invetiatoriu See este acumu de 78 de ani, dar cetesce si scrie fora ochelari. — Acest'a a fostu si este idealulu nostru pentru invetiatoriu romanu: se imbetránésca intr'o comuna si se se póte astfeliu, cá generatiuni întregi se-lu venereze cá pre bravulu loru invetiatoriu.

➡ Numerulu acest'a s'a întârdiatu din cauza, ca tipografi'a s'a mutatu in strad'a Cisanadie (unde a fostu pana acuma otelulu la coron'a unгурésca).

➡ Rogamu de nou pre toti domnii prenumeranti, cari suntu in restantia cu costulu abonamentului, a se achitá odata, càci nu mai potemu asteptá.

Redactiunea „Scólei Romane“.